

УДК 339.9

Гудзь М.В.

д-р екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

### **СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Наприкінці XX ст. істотні перетворення світової економіки, викликані науково-технічним прогресом, зростанням міжнародного поділу праці, розвитком новітніх інформаційних та телекомунікаційних технологій ознаменувалися незворотними процесами глобалізації. Нині глобалізація набуває найбільш істотної сили, визначаючи хід розвитку усієї планети, впливаючи на усі сфери людського життя та надаючи як нові можливості так

і нові виклики людству. Особливого значення в умовах становлення глобальної інформаційної інфраструктури є поширення впливу глобалізації на культури різних країн, породжуючи проблеми культурної ідентифікації.

Метою роботи є дослідити сутність соціокультурних аспектів глобалізаційних процесів та їх вплив на загальноцивілізаційний розвиток.

Стрімкий та всеохоплюючий характер глобалізаційних процесів спровадував значний інтерес до дослідження сутності поняття глобалізації у видатних вчених не лише економістів, а й філософів, істориків, політологів та соціологів. Авторами найбільш визначних праць щодо причин виникнення та особливостей протікання глобалізаційних процесів є такі зарубіжні та вітчизняні вчені як Е. Валлерстайн, А.Гідденс, Г.Терборн, Б.Уільсон, М.Уотерс, Е. МакГрю, Д. Медоуз, Дж. Перратон, А. Печчеї, Й. Рендерс, Р. Робертсон, Дж. Сорос, Дж. Стігліц, В. Воронкова, С. Сидоренко. Окремо питання соціальнокультурних аспектів глобалізації досліджували такі вчені як З. Бауман, Н. Стівенсон, П. Престон, С. Хантінгтон, П. Бергер, М. Делягін, В. Іноземцев, В. Геєць, О. Білорус, В. Толстих, А. Толстоухова, А. Чухна та багато інших. Не зважаючи на значну увагу у науковому світі до дослідження глобалізаційних процесів, динаміка розвитку сучасного світу повсякчас привносить нові моменти в зміст розглянутих у наукових працях проблем, що потребує постійного дороботку комплексного дослідження соціокультурного виміру глобалізації, що обумовлює актуальність даної теми роботи.

Як соціальне явище «глобалізація являє собою соціальний процес, у ході якого стираються географічні кордони соціальних і культурних систем». Широкого розповсюдження у наукових працях набули визначення трьох аспектів глобалізації як соціального феномену: соціально-політичного (визначає напрямки становлення глобального суспільства), соціально-економічного (визначає формування глобальних ринків і стратегій поведінки корпорацій, і міжнародних інститутів) та соціально-культурного (визначає зміни в культурних стереотипах та перспективи міжкультурного діалогу) [1, с. 198-199].

Оскільки фундаментом та найважливішим фактором прискорення процесів глобалізації на сьогодні є розвиток інформаційних технологій, ми вважаємо, що визначне значення в особливостях становлення сучасної глобальної економіки має саме соціально-культурний аспект глобалізації.

Глобалізація за своєю природою є суперечливим явищем і тому по-різному впливає на соціально-культурне життя усього суспільства. Так, з одного боку, з приходом глобалізаційних процесів відбулися такі позитивні зміни як розширення доступності кожної людини до культурних, інтелектуальних і технологічних здобутків усього людства, можливість подолання спільними зусиллями зацікавлених сторін глобальних світових

культурних протистоянь, взаємозбагачення різних національних культур. З іншого боку глобалізація несе в собі й істотні загрози для усього людства, розмежовуючи країни на «цивілізаційний центр» і «периферійну зону», поглиблюючи нерівномірність їх соціально-економічного розвитку, а також провокує розвиток таких проблем як поширення бідності, злочинності, тероризму, збільшення зон екологічної та гуманітарної катастроф [1, с. 199].

Особливо гостро у сучасному глобалізованому світі постає проблема співіснування та взаємодія різних національних культур у єдиному світовому просторі. Сьогодні можна констатувати як факт, що сучасний стан глобалізації культури представляє собою не процес єднання різноманітних культур завдяки взаємодії різних культурних традицій та цінностей, а характеризується уніфікацією шляхом агресивного нав'язування західних цінностей, стандартів та способу життя на інші національні культури, наслідком чого є неминучі соціальнокультурні конфлікти в глобалізованому світі. Єдиною можливістю вирішення такого роду конфліктів є встановлення рівноправного діалогу між національними культурами з метою узгодження ціннісних орієнтацій в умовах посилення взаємозалежності та взаємоінтеграції країн і регіонів у глобалізованому світі [2, с. 76].

Суперечливий вплив глобалізації на соціально-культурне життя суспільства на нашу думку найкращим чином можна підсумувати висловом фахівців Науково-дослідного інституту соціального розвитку при ООН, які підкреслили що: «відкриваючи небувалі можливості одним людям і цілим країнам, ті ж глобалізаційні сили відіграють не останню роль у зростанні зuboжіння інших людей і країн, їхньої невпевненості в завтрашньому дні, в послабленні соціальних інститутів і систем соціального захисту, у розмиванні традиційних особистісних і суспільних цінностей» [3, с. 4].

Кількісно оцінити вплив глобалізації на країни, в тому числі на соціально-культурне життя усієї світової спільноти дозволить аналіз індексу глобалізації за системою КОФ. Індекс глобалізації КОФ вимірює економічні, соціальні та політичні аспекти глобалізації. Вона використовується для моніторингу змін рівня глобалізації різних країн протягом тривалого періоду. Поточний Індекс глобалізації КОФ доступний для 195 країн і охоплює період з 1970 по 2016 рік.

У звіті за 2018 рік представлений рейтинг країн за індексом глобалізації на 2016 р., в якому Україна займає 42 місце. Окремо слід зупинитися на соціальній складовій цього індексу, яка включає в себе показники міжособистісної глобалізації (міжнародний голосовий трафік, міжнародний туризм, міжнародна міграція та ін.), інформаційної глобалізації (використання інтернету, міжнародні патенти, експорт високих технологій та ін.) та культурної глобалізації (торгівля культурними товарами та послугами, гендерний паритет, людський капітал, громадянські свободи та ін.). За цією

складовою у 2016 р. Україна займає лише 86 місце. Для порівняння у 2017 р. було опубліковано рейтинг індексу глобалізації (за системою KOF), в якому наводилися дані на 2014 рік, і в якому Україна зайняла 45 місце, а за соціальною складовою 63 місце. У динаміці попередніх трьох років за індексом глобалізації та за його соціальною складовою Україна займала наступні позиції: на 2013 р. – 41 та 67 місце; на 2012 рік – 42 та 69 місце; на 2011 рік – 44 і 70 місце відповідно.

Отже, у сучасному світі глобалізаційні процеси досягли такого стрімкого та високого рівня розвитку, що наслідки таких процесів неминуcho впливають як на світову спільноту в цілому, так і на життя окремих країн та кожної людини зокрема. Тому необхідно постійно досліджувати процеси глобалізації з метою максимізувати позитивні та мінімізувати негативні наслідки соціально-культурних аспектів глобалізації.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

1. Манзя М. В. Соціальний вимір глобалізації. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2008. Вип. 32. С. 196-209.
2. Панкова Ю. М. Соціокультурні аспекти глобальних економічних процесів. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. 2018. №8. С. 74-79.
3. Тревоги мира. Социальные последствия глобализации мировых процессов. Доклад ЮНРИСД (Научно-исследовательский институт социального развития при ООН). М., 2017.
4. KOF Swiss Economic Institute. KOF Globalisation Index 2014-2018. URL: <https://www.kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html> (1.04.2020)